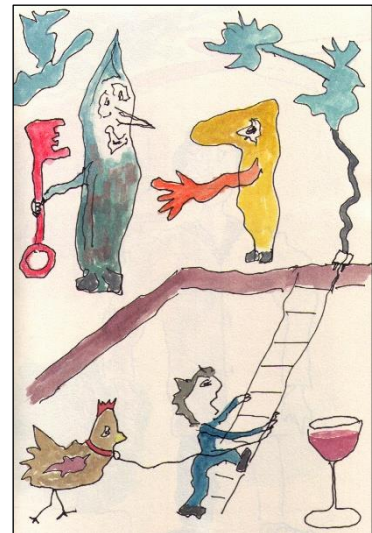

De grappenmaker

Hij geeft ons een raadsel op: 'Noem drie dingen in de kerk die met een t beginnen.' Als we niet verder komen dan tabernakel, zegt hij: 'Het antwoord is: taltaar, torgel en touwhoer'. Hij slaat zich op de dijnen van plezier. Voordat een ander iets kan inbrengen komt hij met nog een raadsel: 'Waarom vliegen vogels in de winter naar het zuiden?' Wij hebben geen idee, natuurlijk. 'Het is te ver om te lopen!', lacht hij triomfantelijk. Hij moet er zelf het hardst om grinniken, kijkt ons aan alsof hij zojuist een geweldige goocheltruc heeft uitgehaald. 'En hoe noem je een dikke vrouw in de lift?', voegt hij er nog aan toe. Wederom zitten wij met de mond vol tanden. 'Een spektakel!', proest hij uit.

De grappenmaker is een speciaal fenomeen in een gesprek. Hij probeert een sfeer van ontspanning en gemoedelijkheid te creëren, ouwe-jongens-krentenbrood. Soms lukt dat, soms ook niet, er zijn er bij wie hij het omgekeerde bereikt, weerstand. De historicus Johan Huizinga noemde grappen maken 'kinderachtig spel'. Het is in zijn ogen de sfeer van kwajongens die al wat lastig is ontlopen of toedekken. Hij zag er enkel een 'gemakkelijk bevredigde maar nooit verzadigde behoefte aan banale verstrooiing' in. Ook fungeren grappen als in- en uitsluitingsmechanisme, wat makkelijk leidt tot 'onverdraagzaamheid tegenover niet-groepsgegoten.' Het is de geesteshouding van de adolescent, schrijft hij, nog 'ongebreedeld door opvoeding, vormen en traditie'.

Zelf kwam Huizinga uit een Gronings predikantengeslacht, vroom en plichtsbewust. Niet bepaald een omgeving waar veel gelachen werd. Het levensgevoel is in het protestantse noorden heel anders dan in het katholieke zuiden.

Ik voerde jarenlang gesprekken met Rabobankdirecteuren door het hele land, over de maatschappelijke rol van de bank en de richtinggevende ideeën van coöperatie. In het noorden verliepen die gesprekken heel anders dan in het zuiden. Noorderlingen zeggen waar het op staat, zijn kort en bondig in hun formulering, en vasthoudend-precies in hun stellingname. De sfeer is er zakelijk en doelgericht. In het zuiden is de sfeer lossier en persoonlijker, er wordt meer gelachen, meer aandacht besteed aan stemming, ambiance, onderlinge relaties. Humor is daar een essentieel smeermiddel voor, zij zorgt voor

ontspanning en onderlinge binding, zij doorbreekt de ernst van het leven en de vaste conventies van het denken.

Een ideeëngesprek voeren is moeilijker in het zuiden dan in het noorden, vond ik destijds. Maar toen dacht ik nog dat wat er uit zo'n gesprek moest komen een helder gearticuleerd idee was. Nu denk ik dat het misschien wel een veel waardevoller resultaat van een gesprek is dat je er voldoening uit put en er een gevoelsmatige verbinding tussen de deelnemers ontstaat. Daar kunnen grappen heel goed voor werken.